

תולדות רש"י ומעלת פירושו

איתמר ביטון וציון רועי רובין

כיתה ח'

גדול מפרשי התנ"ך והתלמוד

רש"י (רש"י=רבי שלמה יצחקי) נולד בשנת ד'ת/ת'ד'ת"א (בערך לספירה 1039-1041) ונפטר בשנת ד'תתצ"ג (בשנת 1105 לספירה). פירושו נחשב ליסודי ביותר. רש"י למד בישיבות מגנצא, וורמיזא שבאשכנז מגיל 20 עד לגיל 30, ושם עוצב עולמו הרוחני. במקביל היה עליו לפרנס את אשתו ובנותיו, ובאותם ימים הוא לא היה אמיד כלל. בתום לימודיו חזר רש"י לטרווייש והשתלב מיד בחיי החברה היהודית. הוא הצטרף לבית הדין בעיר והחל לפסוק הלכות לכל יהודי הסביבה, אך סירב לקבל שכר על תפקיד זה. על פי הידע הרב שהוא מפגין בנוגע לגידול גפנים והרחבה היתרה שהוא נוקט במקומות הקשורים להם, היו ששיערו שהתפרנס מגידול כרמים או ממסחר ביין. אך לדברי ההיסטוריון הרב פרופ' חיים סולוביץ'יק, האקלים באזורו של רש"י לא התאים לגידול יין. ויש הסבורים כי רש"י עסק במסחר עם נוכרים. רש"י ייסד ישיבה בטרווייש, אך גם ממנה לא קיבל שכר. ישיבתו היתה בורמיזא ורבים נהרו אליה מרחוק.

מבית מדרשו של רש"י יצאו חיבורים נוספים אשר נכתבו על ידו או ע"י תלמידיו: "ספר אורה", "הפרד"ס", "סידור רש"י", "מעשה גאונים", "איסור והיתר", ו"תשובת רש"י". רבותיו המובהקים היו ר' יעקב בר יקר, ר' יצחק הלוי ור' יצחק ברבי יהודה. בין תלמידיו היו ר' שמעיה, ר' יצחק בר אשר הלוי, ר' נתן המכירי ואחיו ר' מנחם המכירי, ר' שמחה מויטרי, ר' שמעון, הרשב"ם וכן חכמים מהדור הראשון של בעלי התוספות. רש"י האיר עיני ישראל בפירושו לתנ"ך ולגמרא, ואף כונה בשם "פרשנדתא". את פירושו שלח רש"י לבית המדרש בעילום שם ולכן בעלי התוספות כותבים פעמים רבות "פירש הקונטרס". יש אשר מיחסים את רש"י לדוד המלך. לרש"י לא היו בנים, אלא רק בנות, ומבתו יוכבד נולדו רבנו תם והרשב"ם.

מעלת פירוש רש"י:

כתר הבכורה הוענק לפירושו של רש"י על ידי כל חכמי הדורות וחשיבותו ומעלתו מוסכמת פה אחד בין כל המפרשים שקמו אחריו (ביניהם גם חלק שתפקידם לפרשו) ובהתייחסותם כתבו פירושם כנלווים אליו.

הרמב"ן (רבי משה בן נחמן) כותב בהקדמה לפירושו לתורה:

"ואשים למאור פני נרות המנורה הטהורה עטרת צבי וצפירת תפארה (מלשון הפסוק בישעיה [כ"ח ה'] "ביום ההוא יהיה ה' .. לתפארת צבי ולצפירת תפארה לשאר עמו") מוכתר בנימוסי (על פי לשון הגמרא במגילה [י"ב:]: ופירושו הוא שרש"י מוכתר בכל חוקי התורה. וכן פירש רש"י במסכת גיטין שנימוס = חוק) במקרא במשנה ובגמרא, לו משפט הבכורה. בדבריו אהגה באהבתם אשגה (עירובין נד: פירש רש"י " באהבתה תשגה תמיד - בשביל אהבתה תעשה עצמך שוגה ופתי) ועמהם יהיה לנו משא ומתן דרישה וחקירה בפשטיו ובמדרשיו וכל אגדה בפירושו זכורה. [ישנם פעמים שנוח לנו לזכור יותר כאשר מדובר במדרשים].

בגמרא במסכת ברכות ח. כתוב:

"לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הציבור שניים מקרא ואחד תרגום" - וכתב הטור (או"ח רפה): ואם למד הפרשה בפירוש רש"י חשיב כמו תרגום.

ואמנם כתבו הפוסקים שלכתחילה יקרא שניהם - גם תרגום וגם פירוש רש"י.

למרות שרוב חכמי ספרד היו חלוקים בדעתם על חכמי צרפת (וביניהם כמובן גם רש"י) היו עדיין מודים ומשבחים את רש"י והיו מוסיפים ואומרים:

"כל פירושי צרפתה (=צרפת) השלך לאשפתא חוץ מפרשן דתא ובן פורתא" (רש"י ור' יוסף טוב עלם).

ואף האבן עזרא שבכמה מקומות מתנגד וחולק על רש"י ועל דעותיו אינו חוסך בדברי הערצה כלפיו. וכתב עליו את השיר "כוכב דרך מצרפתה" ובית שלם מקדיש אך ורק לפירוש רש"י על התורה.

בספר 'צדה לדרך' (שכתב ר' מנחם בן זרח) הוא כתב על רש"י כך:

"שרתה רוח הקודש על רבנו שלמה (רש"י = רבי שלמה יצחקי) וגברה ידו בגמרא

וחיבר פירושים על הבבלי בלשון צח וקצר אשר לפניו לא קם כמוהו ואלמלא הוא נשתכחה דרך הבבלי מישראל“.

ובספר יוחסין כתב ר' מנחם בן זרח:

”אחריו של רש“י לא היה כח ביד רב וחכם לפרש פירושים אחרים, לפי שהכל ממקור חכמת רש“י ומימיו שתו כל הבאים אחריו“.

רבינו תם נכדו של רש“י ומבעלי התוספות, אמר: (הובא בשם הגדולים לחיד“א)

”מה שפירש אדוני זקני הש“ס, אף אני אעשה זאת. אבל פירוש המקרא לית בחילי (=אין בכוחי) כי לא אוכל עשוהו“.

אחרי שראינו דברים שקשורים לש“ס, צריך להזכיר את דברי החפץ חיים:

רש“י על הגמרא הוא 'פירוש', אבל רש“י על החומש הוא 'גמרא'.

כתב החיד“א בשם גדולים: שמשה רבנו ע“ה התגלה לרשי ואמר: ”אשריך שכדברייך קבלתי מפי גבורה“.

השל“ה מעיד על חסידותו ופרישותו של רש“י: ”רש“י חיבר את פירושו ברוח הקודש“.

וגם רש“י עצמו רומז על שעשה זאת ברוח הקודש כמה פעמים למשל: ביחזקאל (פרק מ”ב פסוק ג’):

”ואני לא היה לי לא רב ולא עוזר בכל הבנין הזה אלא כמו שהראוני מן השמיים“

להבנת רש“י על התורה כדאי לזכור שבדרך כלל בא רש“י לבאר סתירה בין הפסוקים או לשלול פירוש אחר (אך ברוב המקרים לא יבאר מה היה הפירוש האחר). לעתים כדי להבין את רש“י בדורנו צריך ביאור מקדים ולכן אפשר ורצוי להשתמש במפרשים על רש“י כמו שפתי חכמים וכו‘.

הלוואי ונזכה כולנו ללמוד את פירושי רש“י בתמידות והבנה.